

NATUURSTAPSTEEN STIJGOORD

BEHEERPLAN 2026 – 2031

Inhoud

.....	2
1 Inleiding.....	3
2 Beheervisie Stijgoord	3
2.1 Natuur en ecologie	4
2.2 Kwaliteit van de leefomgeving	4
2.3 Mogelijkheden voor educatie	4
2.4 Maatschappelijke meerwaarde.....	5
2.5 Beheer en kosten.....	5
3 Plan	5
3.1 Vertrekpunt: huidige situatie.	5
3.2 Het plan 2026-2031	6
BIJLAGE UITGEBREIDE TOELICHTING OP HET GEBIED	10

1 Inleiding

In 2018 is het gebied Stijgoord door de gemeente Lochem opnieuw ingericht als bedrijventerrein. Samen met Waterschap Rijn en IJssel is tegelijkertijd het voormalige openluchtzwembad Lochem ingericht als natuurstapsteen. Waterschap Rijn en IJssel kreeg daarbij het gebied, als onderdeel van de ecologische verbindingszone langs de Berkel, in eigendom. Bij extreme regenbuien op het bedrijventerrein fungeert het voormalige bad nu als bergingsvijver bij piekafvoeren.

Enkele betrokken inwoners in Lochem zagen de grote kansen voor verdergaande biodiversiteitsontwikkeling van de nieuwe ecologische stapsteen door als vrijwilligersgroep de handen uit de mouwen te steken. Zij hebben daarvoor in 2018 de Stichting Marke Lochem opgericht. Zij hebben daarop als Stichting Marke Lochem met het Waterschap Rijn en IJssel een beheerovereenkomst afgesloten en daarmee de verantwoordelijkheid op zich genomen voor het onderhoud en daarmee de ontwikkeling van het natuurgebied Stijgoord. De overeenkomst loopt voor de periode tot en met 2025. Na deze periode wordt voor de volgende periode een nieuw beheerplan opgesteld.

De formele waterhuishoudkundige taak en verantwoordelijkheid blijft vanzelfsprekend bij het Waterschap Rijn en IJssel.

Dit Beheerplan 2026-2031 omschrijft de inspanningen van de vrijwilligers van de Marke Lochem voor de komende jaren.

Over ontwikkelingen grenzend aan Stijgoord zoals b.v. uitbereiding Lochem-Oost+ en herinrichting van de Berkel denken wij mee over benutting van een natuurpotentie.

2 Beheervisie Stijgoord

Vertrekpunt voor het beheer is een brede blik op natuur en belevingswaarden van Stijgoord. Het Waterschap Rijn en IJssel heeft haar Visie voor Berkel tussen Borculo en Lochem gepubliceerd (Strootman Landschapsarchitecten, 2020) voor onderdelen van de ecologische verbindingszone Berkel.

Ambitie Marke Lochem

De doelstelling van de stichting is in brede zin instandhouding en verbetering van natuur, landschap en biodiversiteit in de gemeente Lochem en alles wat dit kan bevorderen dat inwoners met "energie" samen verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van hun omgeving.

Deze is de basis voor het Beheerplan van Marke Lochem.

Door de inzet van vrijwilligers uit de omgeving is daar bovenop het beheer en onderhoud gericht op maximale ontwikkeling van biodiversiteit voor verschillende landschapselementen en biotopen.

Onze visie kent verschillende invalshoeken:

- natuur en ecologie;
- kwaliteit van de leefomgeving;
- mogelijkheden voor educatie.

2.1 Natuur en ecologie

Het beheer moet ervoor zorgen dat bestaande-, en nieuw ingerichte landschapselementen op Stijgoord duurzaam worden onderhouden. Het doel van ons beheer en onderhoud is de verrijking van de biodiversiteit en de vergroting van de landschappelijke waarde. In hoofdstuk 4 is dit verder uitgewerkt.

2.2 Kwaliteit van de leefomgeving

Stijgoord grenst dicht aan de woonwijk Stiggoor. Het vormt een groene buffer tussen de industriële activiteiten aan de Goorseweg en de woonwijk. Het ligt ook op loopafstand van het centrum. Samen met de Berkel is Stijgoord een onderdeel van de leefomgeving van een groot aantal Lochemers. Het beheer van het gebied is niet alleen van invloed op die omgeving maar ook op de manier waarop die door de gebruikers wordt ervaren.

In het beheer maken we ruimte om de omwonenden en anderen ook van het gebied te laten genieten. We houden daarvoor niet alleen het wandelpad in stand, maar we zorgen ook voor educatie en betrekken omwonenden actief bij vrijwilligerswerk in het gebied.

2.3 Mogelijkheden voor educatie

In onze visie op het beheer van Stijgoord blijft educatie belangrijk. Dit gaat verder dan het informeren van de directe burens over wat er gaande is in het gebied. In het beheer maken we passieve en actieve kennisoverdracht mogelijk. Flora en fauna in het gebied wordt niet alleen door ons zelf gemonitord en gedeeld maar incidenteel ook door bijvoorbeeld leergroepjes. Deze kennis is beschikbaar in het veld en ook op de website www.markelochem.nl. Verdere kennisoverdracht en educatieve activiteiten worden door o.a. berichten in sociale media, persberichten, opendagen en excursies gefaciliteerd.

2.4 Maatschappelijke meerwaarde

Stijgoord is door de fraaie inrichting en enthousiaste betrokkenheid van bewoners, Berkelschippers en bedrijven een bijzondere plek langs de Berkel. De inzet van vrijwilligers van Marke Lochem streeft naar een maximaal mogelijke natuur-, en belevingswaarde. Zo is het gebied opengesteld en kunnen buurtbewoners en werknemers van bedrijven in de buurt en wandelaars van het gebied genieten. Het geeft de rivier een duurzame samenhang met het landschap en haar natuur.

Gemeente, waterschap, bedrijven en andere organisaties kunnen zich identificeren met hun inzet voor de gemeenschap, landschappelijke biodiversiteit en kwaliteit van de leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld met ondersteuning aan de natuurstapsteen Stijgoord of met communicatie.

2.5 Beheer en kosten

Alle activiteiten worden door vrijwilligers uitgevoerd. Enkele specifieke werkzaamheden worden uitbesteed aan professionele bedrijven. De belangrijkste overweging hierbij is de veiligheid van vrijwilligers en bezoekers. Het betreft werkzaamheden als het maaien/korven van oevers (incl. afvoer), het maaien van gras/hooiland, uitbaggeren van de poel en de inzet van gecertificeerde machinebedieners. Ook de aanschaf van materiaal en materieel brengt kosten met zich mee. Bovenop de inzet van vrijwilligers vormt de bijdrage van Waterschap Rijn en IJssel hiervoor een structurele basis. Daarnaast kan een beroep worden gedaan op sponsors en specifieke subsidies bij bijzondere projectjes.

3 Plan

Bij de overname van de verantwoordelijkheid voor beheer en -onderhoud in 2018 was Stijgoord net ruwweg ingericht en ingezaaid als regulier grasland. Met intensief omvormingbeheer en -onderhoud heeft de Marke Lochem inmiddels het grootste deel van de doelstelling voor dit moment bereikt. Op de foto's is te zien hoe het natuurstapsteen Stijgoord zich heeft ontwikkeld.

Situatie 2018:

Situatie 2024:

3.1 Vertrekpunt: huidige situatie.

Natuurstapsteen Stijgoord is een bijzondere plek; een graslandgebied bij het oude zwembad, met veel landschapselementen die de biodiversiteit verhogen en het terrein als geheel verfraaien. Het is een natuurstapsteen van de ecologische verbindingszone van de Berkel. Het gebied ligt bij het haventje 't Anker van de Berkelzomp de 'Ente' aan de Berkel. Het gebied is opengesteld door een pad over de kruin van de hoogwaterkade. Van daar af kunnen Lochemers, wandelaars en passanten alle onderdelen van de natuurstapsteen Stijgoord beleven.

In hoofdzaak omvat het gebied de voormalige zwemvijver en twee typen grasland: een graaslandgedeelte waar 's zomers enkele koeien grazen, en een hooilandgedeelte. Door verschrallend beheer is nu na zes jaar het eerste resultaat te zien, omdat veel van de soorten die in de pioniersfase overheersen, zoals ridderzuring, jacobskruiskruid en distel, sterk verminderd zijn. Langzaamaan is een kruiden- en faunarijk graslandontstaan, met veel soorten door variaties in maaiveldhoogtes en -ligging, in samenhang met verschillende landschapselementen.

Bij de herinrichting voor meer biodiversiteit zijn ook een nevengeul en een kikkerpoel aangelegd. Daarmee is de inrichting van het gebied veel afwisselender geworden.

Het beheer tot nu toe begint zijn vruchten af te werpen. Het aandeel zuring en brandnetels neemt af, er ontstaat een meer gevarieerde vegetatie, vooral in het hooiland. Daarnaast is ook de op zuid gerichte wal steeds gevarieerder. Door begrazing ontstaan open zandige plekkjes, waarop insecten zich thuis voelen.

De stichting monitort zelf de biodiversiteit en de waterstanden in de vijver en de poel. Er is inmiddels ook een inventarisatie op hoofdlijnen uitgevoerd.

3.2 Het plan 2026-2031

Voor de periode 2026-2031 wordt het huidige beheer op hoofdlijnen voortgezet. Een onderhoudsgroep werkt regelmatig op Stijgoord waardoor zichtbaar blijft dat ontwikkeling van het gebied in Lochem wordt gedragen. Daarnaast worden bij een Open dag en de Natuurwerkdag Lochemers uitgenodigd om een handje te helpen en ervaren dat we meer kunnen doen voor natuurontwikkeling in de eigen omgeving.

Een deel van het werk kan echter niet door vrijwilligers gedaan worden omdat het te specialistisch is of omdat het professioneel machinaal uitgevoerd moet worden.

Op de kaart zijn de verschillende deelgebieden weergegeven met daaronder een globale beschrijving van het beheer. In de bijlage zijn de afzonderlijke beheereenheden in beeld en tekst verder beschreven.

STIJGOORD Natuurstepsteen

Legenda

- Wandelpaden
- Boomgaard
- Solitaire bomen
- Nevengeul
- Bos en struweel
- Struweelhaag
- Elzens ingel
- Faunavoorziening
- Zuidgerichte zichtwal
- Graas land
- Hooiland
- Oeverbegroeiing Berkel en nevengeul
- Oeverbegroeiing vijver
- Poel
- Vijver
- Weg
- Kadastrele grens

0

50 m

Het beheer per eenheid

Soort gebied	Voortzetting beheer
Graasland (kade met wandelpad en Zuidgerichte zichtwal)	Begrazing door enkele koeien zorgt voor heterogene, beperkte bemesting zodat voedselrijkdom hier geleidelijk afneemt. Om het andere jaar wordt graasland in de nazomer gemaaid; en het maaisel afgevoerd om meer voedselarme omstandigheden te bereiken. Wandelpad ligt op de kruin van de hoogwaterkade in het graasland. Het blijft goed begaanbaar door begrazing en maaien.
Hooiland (Grote veld, Oostveldje, Tussenveldje en Westveldje met boomgaard)	Elk jaar wordt gemaaid en het maaisel afgevoerd. Het is de bedoeling dat de zaden blijven liggen. Zodat specifieke soorten voor hooi-, en graslanden een kans krijgen. Door het hooi enkele keren te schudden kunnen bloemzaden in het gebied achterblijven. De hoogstamfruitbomen worden elk jaar gecontroleerd en gesnoeid. Als vervanging nodig is komen hiervoor oude, historische rassen in aanmerking.
Houtige begroeiing: Elzensingel (tussen veldje en stuk langs de Berkel)	Langs de oude elzenrijen en ook op andere plekken in het gebied wordt struweelvegetatie ontwikkeld met overstaande kruiden die een veilige plek bieden voor tal van soorten en organismen. Deze singels zijn een laatste restant van de voormalige elzensingels van Stijgoord
Houtige begroeiing: Struweelhaag	Beheer van de struweelhaag is gericht op verdere verdichting tot een haag waarin ook kleine zoogdieren een plek kunnen vinden. De op het zuiden gerichte helling aan de vijver wordt grotendeels opgehouden door extensief te maaien en afvoeren en 's zomers begraasd, zodat koeien kunnen blijven zorgen voor zandige plekkjes.
Houtige begroeiing: Oeverbegroeiing aan de vijver	De oever wordt beheerd en grotendeels opgehouden
Houtige begroeiing: Oeverbegroeiing Berkel en nevengeul	De opslag van elzen wordt beheerd, door ze ca 1x per 10-15 jaar als hakhout af te zetten. Dit landschapselement blijft op deze manier belangrijk voor de wijk Stiggoor voor het uitzicht op het noordelijke bedrijventerrein. Een deel van de oever is voorzien van knotwilgen. Deze knotwilgen worden circa om de drie jaar geknot.
Houtige begroeiing: Bos en struweel aan oostzijde en op het eiland	De bosgedeelten worden extensief of niet onderhouden. Hier gaat de natuur zijn gang. Er wordt niet of zo weinig mogelijk ingegrepen.
Water: Vijver	De vijver wordt zo nodig, met een maaiboot vanaf het water onderhouden door het waterschap. De toegang tot de vijver via de oostelijke bos wordt daarvoor vrijgehouden door opkomende bosopslag te maaien.

Soort gebied	Voortzetting beheer
Faunavorziening (Zwaluwwand en Stobbenhoop)	Bestaande faunavorzieningen worden behouden. De stobben heuvel, wordt in stand gehouden en de oeverzwaluwwand wordt steil gehouden.

BIJLAGE

UITGEBREIDE TOELICHTING OP HET GEBIED

Graasland

Het beheer van het graasland op Stijgoord is gericht op verschraling: het terugbrengen van de oorspronkelijke voedingstoestand in onnatuurlijk verrijkte bodems. Met begrazing en maaien zonder bemesten neemt de voedselrijkdom af. Koeien grazen in de zomer, 's winters staan ze bij de boer op stal. Deze beheercombinatie borgt winterrust voor het grasland.

Kade met wandelpad

Het wandelpad ligt nabij de woonwijk Stiggoor, niet ver van het centrum van Lochem. Het wordt het gehele jaar gebruikt en draagt zo bij aan de beleving van de Berkel bij Lochem. Het wordt door de bewoners van Lochem veel gebruikt als deel van een ommetje, ook sluit het aan op meerdere wandelroutes langs de Berkel.

Zuidgerichte zichtwal

Grenzend aan de struweelhaag ligt een open zuid gerichte wal, die zeer zandig is. Hier is ruimte voor diverse andere diersoorten en organismen. Bij de wal is maar op één plek oeverbegroeiing aan de vijver.

Hooiland

Hoogteverschillen, zand- en kleigrond zorgen in dit deel van het gebied voor wisselende vocht-gradiënten.

Door regelmatig maaien, hooien en afvoeren ontstaan er groeiplaatsen voor specifieke graslandsoorten zoals margrietten, pinksterbloem en echte koekoeksbloem. Het beheer is gericht op verschraling.

Elzensingel

De singels zijn een laatste restant van de voormalige elzensingels van Stijgoord. Langs de oude elzenrijen in het hooiland wordt struweel vegetatie ontwikkeld met overstaande kruiden die een veilige plek bieden voor uiteenlopende soorten.

Struweelhaag

Aanplant op de zuid gerichte wal schermt het bedrijventerrein af door de nieuw aangelegde struweelhaag waarin onder andere linde, hazelaar, hulst, meidoorn en hondsroos staan. Deze moet zich verder gaan ontwikkelen tot een dichte haag waarin ook (kleine) zoogdieren een plek kunnen vinden.

Oeverbegroeiing vijver

De vijver heeft hier en daar een plukje elzen, en ruimte voor riet of andere oeverplanten. De oever wordt verder beheerd en opgehouden, zodat zicht op de vijver niet helemaal dichtgroeit en verloren gaat.

Oeverbegroeiing Berkel en nevengeul

Een deel van de noordelijke oever van de nevengeul is spontaan begroeid met elzen. De opslag van de Elzen wordt beheerd, ze worden ca. eens per 10 -15 jaar als hakhout afgezet om te zorgen dat het gebied en het zicht op de oever niet helemaal dichtgroeien.

Een deel van de oever is voorzien van knotwilgen. Dit gedeelte is veel opener.

Bos en struweel

Aan de oostzijde van het gebied ligt een bos met Italiaanse populier en een mix van boomsoorten. Deze schermt het gebied af van de achterliggende weilanden.

Aan de Berkel ligt nog een klein eiland met daarop een natuurlijk elzenbos. Het eiland is geheel omgeven door water.

De bossen worden extensief of niet beheerd. Hier gaat de natuur zijn gang. Er wordt niet of zo weinig mogelijk ingegrepen.

Vijver

De vijver herinnert aan wat ooit het zwembad was waar veel Lochemers leerden zwemmen. Nu is het een plek waar dieren, en vooral de vogels ongestoord kunnen foerageren. De vijver dient tevens als regenwater -noodoverloop voor het bedrijventerrein. Dit heeft invloed op de kwaliteit van het water. De waterhoogte in de vijver varieert onder invloed van grond- en hemelwater. De invloed van de waterstand van de Berkel is gering maar het peil van het Twentekanaal is overheersend.

Poel

In het hooilandgedeelte ligt een kikkerpoel, die ook voor de kamsalamander is aangelegd.

Faunavoorzieningen

De stobbenheuvel is een ideale verblijfplaats voor amfibieën en kleine zoogdieren. De ambitie is om ook reptielen een plaats te bieden.

De oeverwaluwand aan de vijver is relatief nieuw. De wand is afgeschermd van het graasland om belopen en afkalven door grazende koeien te voorkomen.